

Erbenův Žebrák 1988

Milan Strotzer

Erbenův Žebrák, memoriál Jiřího Beneše, byl v roce 1988 středočeskou krajskou přehlídkou divadelní klasiky. Ve dnech 20.-29. října se na jevištích Sdruženého klubu pracujících ROH TOS Žebrák vystříдалo devět divadelních souborů v deseti inscenacích a sehrálo celkem 14 představení.

Prvním představením Erbenova Žebráku 1988 bylo Temno, divadelní adaptace stejnojmenné historické prózy Aloise Jiráska, jejímž autorem je Jan Marek, zároveň režisér a scénograf inscenace. Jiráskovo - Markovo Temno uvedla Otevřená divadelní společnost - soubor umělecké agentury SKKS Praha. Bylo to v jedenadvacetileté historii přehlídky první vystoupení profesionálního souboru. Nezůstalo při jediném uvedení Jiráskova díla. Soubor Tyl SKP ROH LIAZ z Mnichova Hradiště přivezl do Žebráku své čerstvé nastudování Lucerny v režii Josefa Flanderky. Soubor Scéna KaSS z Kralup n. Vlt. se zúčastnil přehlídky hned dvěma inscenacemi. V režijním nastudování Něži Šlemrové uvedl hru Gabriely Zapolské Trumf pod názvem Štěstí je dřina, drahoušku a Shakespearův Večer tříkrálový v režii Juliany Jedličkové. S hrou Jana Drdy Hrátky s čertem se v Žebráku představil soubor Dobrovít OB Dobrovice pod režijním vedením Josefa Marvana. Slánská scéna ZK ROH Slaný uvedla komedii A. N. Ostrovského Kdo hledá, najde v úpravě a režii hostujícího Stanislava Oubrama. S dramatickým dílem A. N. Ostrovského se diváci setkali ještě jednou. Umožnil to hostující soubor Divadlo za oponou ZK ROH železničářů Hvězda ze Sokolova svou inscenací hry Výnosné místo, jejímž režisérem byl Bohumil Gondík. V představení uzavírajícím přehlídku vystoupil soubor K. J. Erbenova SKP ROH TOS ze Žebráku. Jako domácí měl právo zúčastnit se přehlídky s hrou, která nenáleží do oblasti divadelní klasiky. V režii Františka Lorence sehrál hru Nebezpečná křižovatka, jejímž autorem je J. B. Priestley. V programu nebylo ani tentokrát opomenuto dětské publikum. Soubor Tyl MěKS Rakovník pro něj sehrál hru Jaroslava Kodeše Cirkus a soubor Vojan z Libice nad Cidlinou uvedl svou inscenaci hry Jana Makária Tři bílé šípy.

Součástí Erbenova Žebráku byl seminář tematicky související s vlastním posláním přehlídky, tj. s problematikou současného inscenování klasické dramatiky, respektive jevištního ztvárnění děl literární klasiky. Vhodným výchozím materiálem pro osvětlení základních podmínek smysluplnosti inscenování klasiky, jejího účinného působení na diváky a pro dobírání se nových možností současného divadla promlouvat klasikou k dnešku se stala inscenace Jiráskova Temna. Tento seminář, vedený Jarmilou Černíkovou-Drobnou, uskutečněný v předvečer oficiálního zahájení přehlídky, se stal přínosným vstupem do pracovní části Erbenova Žebráku, jejíž pokračování tkvělo v neformálních besedách členů souborů s lektory o jednotlivých inscenacích.

Představení a besedy prokázaly, že až na výjimku není pochyb o tom, že inscenátoři, počínaje volbou tématu, titulu, přes dramaturgickou a režijní přípravu inscenace a v nemalé míře ve vlastním jevištním zpracování, mají na zřeteli současného diváka, k němuž se chtějí za sebe vyslovit k problémům, kterými žijí. Inscenace ukázaly, že toto vědomí divadelních kolektivů se realizuje jako uvědomělá a cílevědomá snaha zejména v dramaturgii, že se je však nedaří v mnoha případech rozhodnou měrou prosadit ve všech složkách jevištního systému. Rezervy se objevily zvláště v práci režijní a herecké. Ukázaly to zejména inscenace Večer tříkrálový, Hrátky s čertem, Výnosné místo a s přesahem do oblasti dramaturgie, respektive ne zcela vyjasněné dramaturgicko-režijní koncepce, inscenace Kdo hledá, najde a Nebezpečná křižovatka. Poněkud menší měrou se toto konstatování týká inscenace Lucemy. Mnichovohradišťský soubor vytvořil velice příjemný divadelní zážitek. Ve své inscenaci se nesnažil o převratné výklady ani a překvapivě formální zpracování tohoto Jiráskova díla. Z jeviště odezněla důvěra v autora, víra v působnost báčorky, úcta k jazyku a pečlivost při interpretaci. Soubor hrál a nadšením a soustředěně, přitom úspornými prostředky bez napodobování slavných vzorů. Nepřehlédnutelným kladem byla scénická a kostýmní výprava Nadi Kvapilové. Inscenaci, která je teprve na počátku svého bytí, by prospělo větší vyhocení konfliktů, upřesnění jednotlivých situací a dopracování hudební složky.

V Žebráku se tradičně uskutečnila divácká anketa, která bývá obvykle více měřítkem diváckého vkusu, méně oceněním uměleckého výsledku a snažení. Stává se však, že se obě hlediska vzácně spojí. Tentokrát k tomuto spojení došlo. Za nejúspěšnější amatérskou inscenaci bylo vyhlášeno kralupské nastudování méně známé hry Gabriely Zapolské Trumf, hrané souborem pod názvem Šťěstí je dřina, drahoušku. Soubor volil hru z oblasti, která je po léta macešsky opomíjena, z oblasti konverzačního divadla, vyžadujícího svébytný, náročný, dnes již téměř zapomenutý způsob režijní a herecké práce, specifický pro tento žánr. Zapolské komedie se lehce hravým způsobem zabývá stále existujícími stránkami vztahů mezi mužem a ženou. Pod cílevědomým a citícím režijním vedením K. Šlemrové soubor dosáhl velice zdařilého výsledku, který v daném žánru je již nevídaným či přinejmenším neobvyklým. Hraje se s vervou, s velkou dávkou vkusu a dovedností, s obdivuhodným zvládnutím pravidel, která konverzační komedie nemůže pominout. Herecky vyvážená hra probíhá v živém rytmu, má lehký průběh dialogů bez popisného psychologizování, přesně pointuje situace i jednotlivé slovní gagy. Kralupský „trumf“ sehrál svou úlohu mj. také poukázáním na skutečnost, že i starší opomíjené divadelní postupy při svém zvládnutí působí na diváka překvapivě – nekonvenčně, že netřeba za každou cenu hledat jen zbrusu nové výrazové prostředky. Ostatně, téměř vždy jsou novými stejně jen v uvozovkách. Kralupský Trumf potvrdil, že hodnota nového je především (ne-li vůbec) ve vztahu sdělovaných myšlenek k způsobu, jakým je sdělujeme, ve vztahu k tomu, kdy a komu je sdělujeme.

Přehlídky v Žebráku bývají každoročně připravovány s příkladnou pílí a pečlivostí. Jejich organizace bývá vzorová. Nebylo tomu jinak ani při XXI. ročníku Erbenova Žebráku. Přičinili se o to všichni spolupořadatelé, zejména SKP ROH TOS Žebrák, OKS Beroun a členové přípravného výboru v čele s Františkem Lorencem. V Žebráku se hraje před do posledního místa zaplněnými hledišti. Namnoze se hrají pro velký zájem publika dvě představení téže hry. Erbenův Žebrák je přehlídkou nesoutěžní, v níž převažují společenské funkce nad pracovním charakterem, který je určující ve většině ostatních amatérských divadelních přehlídek ve Středočeském kraji. Již nejednou byly vysloveny otázky po současné opodstatněnosti zaměření přehlídky na divadelní klasiku a jednou za pět let na soubory s delší než stoletou tradicí. Vyvolalo je nezměrné tempo proměny amatérského divadla v posledních letech, nároků na jeho úroveň myšlenkovou a uměleckou. Tato oprávněná snaha o zvýšení kvality práce divadelních souborů a nutná proměna amatérského divadla se víceméně prosadila a stále se více prosazuje na úkor toho, co lze nazvat společenskou událostí. Vystává pak otázka, zda není rovněž zapotřebí pěstovat příležitosti k tomu, aby byly uspokojovány i potřeby nad rámec uměleckého snažení souborů. Jednou z takových příležitostí byl právě Erbenův Žebrák. Je jí ještě stále?

Ještě jednou se v této souvislosti hlásí výše uvedeny kralupský Trumf svým poukázáním na možnosti překvapivého a nekonvenčního působení opomíjených postupů. Těm, kdo prožili někdy kompletní ročník přehlídky ve Vysokém n. Jiz., vytane na mysli vzpomínka na neopakovatelné společenské klima tohoto divadelního svátku. Těm, kdo absolvovali Erbenův Žebrák '88, patrně neušlo, že se cosi vytrácí z pro něj charakteristického společenského klimatu, že bude dobré vzpomenout na to, co jej v minulosti vytvářelo a zvážit, co nového by jej mohlo utvářet v budoucnosti, že bude zapotřebí vyjasnit jeho tvář a pěstovat ji.